

Wegwijs in de kinderopvang

Een kennisdocument voor scholen en gemeenten

Inhoudsopgave

Inleiding	2
1. Een introductie in de kinderopvang	3
1.1 Kinderopvang vs. onderwijs	3
1.2 Wat verstaan we onder kinderopvang?	3
1.3 De verschillende opvangvormen	3
1.4 Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)	4
2. Wet- en regelgeving: wat moet je weten?	5
2.1 Wet kinderopvang.....	5
2.2 Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK)	5
2.3 Wet Harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk	5
2.4 Toezicht GGD	6
2.5 Landelijk Register Kinderopvang (LRK)	6
2.6 Oudercommissie.....	6
2.7 Arbowet en risico-inventarisatie en – evaluatie (RI-&E)	7
2.8 BTW	7
3. Financiering van kinderopvang	8
4. Beroepskracht-kindratio (BKR).....	9
4.1 BKR en bedrijfsvoering	9
4.1.1 Rekenvoorbeeld bezettingsgraad en personele inzet	10
5. De doelgroep en het aanbod bepalen	13
5.1 Groepsindeling: horizontaal of verticaal	13
5.1.1 Combinatiegroepen opvang en onderwijs	14
6. Huisvesting en ruimte-eisen	15
6.1 Verantwoordelijkheden en regels	15
6.2 Wet- en regelgeving voor kinderopvanghuisvesting	15
6.3 Ruimtebehoefte	15
6.4 Slim omgaan met ruimte in kindcentra	16
6.5 Binnen- en buitenruimte	16
6.5.1 Dagopvang versus BSO	16
6.5.2 Buitenruimte	16
6.5.3 Aanvullende veiligheidseisen.....	17
7. (V)VE en huisvesting	18
8. Conclusie	19
Bijlages	20

Inleiding

De samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang groeit. Dat zien we terug in de praktijk. Solitaire schoolgebouwen worden nauwelijks nog gebouwd. En bij renovaties wordt steeds vaker gekeken naar mogelijkheden om kinderopvang in hetzelfde gebouw onder te brengen. Onderzoek uit 2024 wijst uit dat al zo'n twee derde van de schoolgebouwen in het primair onderwijs ruimte biedt aan kinderopvang.

Het Programma Onderwijshuisvesting (POHV) is opgezet door het ministerie van OCW samen met de PO-Raad, VO-raad en de VNG. Doel is om sneller, slimmer en duurzamer te bouwen. In de praktijk betekent dit dat er de komende jaren veel nieuwbouw- en renovatieprojecten worden uitgevoerd waarbij onderwijs en kinderopvang samen gehuisvest zijn.

Een goede samenwerking begint bij tijdige afstemming. Het is essentieel dat kinderopvangorganisaties al in een vroeg stadium betrokken worden bij de planvorming — zeker in het licht van het Didam-arrest.

Wat is het Didam-arrest?

Het Didam-arrest heeft betrekking op een casus in de gemeente Montferland omtrent (onderhandse) verkoop van onroerend goed. Kort gezegd heeft de Hoge Raad geoordeeld dat de gemeente, als ze een onroerende zaak wil verkopen, aan potentiële gegadigden de mogelijkheid moet bieden om mee te dingen. Dat moet vanuit objectieve, toetsbare en redelijke criteria plaatsvinden. Dit arrest heeft, voor zover nu bekend, ook gevolgen voor de ontwikkeling van kindcentra.

>> In [dit kennisdocument van Kenniscentrum Ruimte-OK](#) vind je beknopt informatie voor gemeenten, onderwijsorganisaties en kinderopvangorganisaties over de mogelijke gevolgen en het biedt handvatten voor de te volgen openbare selectieprocedure.

Het is essentieel dat alle betrokken partijen vanaf de start rekening houden met de regels en kaders die specifiek gelden voor kinderopvang. Denk bijvoorbeeld aan regels die gevolgen hebben voor het opstellen van een Programma van Eisen. Wanneer regels of randvoorwaarden niet bekend zijn, kan dat later leiden tot knelpunten. Bijvoorbeeld bij het gebruik van gedeelde ruimtes of in de exploitatie van de kinderopvang. Door kinderopvangorganisaties vanaf het begin te betrekken, sluiten zaken als capaciteit en inrichting van het gebouw beter aan op hun behoeften. Dit voorkomt problemen achteraf en vergemakkelijkt de samenwerking.

Met dit kennisdocument bieden we gemeenten, onderwijsorganisaties en andere betrokkenen inzicht in hoe de kinderopvang werkt. Dit helpt om de samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang zo optimaal mogelijk te laten verlopen en onderbouwde keuzes te maken in gezamenlijke huisvesting, in het voordeel van alle betrokken partijen.

Naast de ontwikkeling naar kindcentra blijven er veel zelfstandige kinderopvangorganisaties met een waardevol aanbod. Meer dan de helft van de kindplaatsen bevindt zich buiten schoolgebouwen. Deze organisaties blijven een belangrijk onderdeel van de kinderopvanginfrastructuur. Dit document helpt ook om hun positie binnen de bredere huisvestingsopgave in beeld te houden.

Juni 2025, Utrecht

Kenniscentrum Ruimte-OK
Waarborgfonds & Kenniscentrum Kinderopvang

1. Een introductie in de kinderopvang

1.1 Kinderopvang vs. onderwijs

Kinderopvang en onderwijs stimuleren kinderen in hun ontwikkeling, ieder vanuit een eigen expertise.

- De kinderopvang richt zich op spelenderwijs leren, verzorging en vrije tijd.
- Het onderwijs legt de nadruk op educatie en leerdoelen.

Samenwerking tussen beide domeinen biedt kansen voor een doorgaande ontwikkellijn voor kinderen.

1.2 Wat verstaan we onder kinderopvang?

De term kinderopvang verwijst naar verschillende vormen van opvang voor kinderen. In dit document richten we ons op de *formele kinderopvang*:

Formele opvang is professionele opvang bij een geregistreerde organisatie in het Landelijk Register Kinderopvang (LRK). Ouders hebben recht op kinderopvangtoeslag. Circa 70% van de 0-4 jarige kinderen en 34% van de 4-12 jarige kinderen gaan gemiddeld twee dagen per week naar een vorm van formele opvang (bron: [Factsheet Huisvesting voor onderwijs en kinderopvang - april 2024](#)).

Informele opvang is opvang door bijvoorbeeld opa's, oma's, een oppas of buren. Hiervoor is géén toeslag beschikbaar.

1.3 De verschillende opvangvormen

In de Wet kinderopvang worden drie opvangvormen onderscheiden:

Dagopvang: voor kinderen van 0 tot 4 jaar (vóór basisschoolleeftijd).

Buitenschoolse opvang (BSO): voor kinderen van 4 tot 12 jaar, vóór en/of ná schooltijd en in vakanties. In de praktijk wordt ook de term *naschoolse opvang* gebruikt.

Gastouderopvang: kleinschalige opvang voor kinderen van 0 tot 12 jaar, bij de gastouder thuis of bij de ouders thuis.

Aanvullende opvangvormen zijn:

Peuteropvang: een vorm van dagopvang bedoeld voor kinderen van 2 tot 4 jaar. Ouders (werkend of niet) kunnen hun kind enkele dagdelen of hele dagen laten deelnemen (dit verschilt per organisatie). Tot 2018 heette dit de peuterspeelzaal.

Tussenschoolse opvang (TSO): het overblijven van kinderen tijdens de middagpauze op school. TSO valt niet onder de Wet kinderopvang en ouders hebben geen recht op toeslag. Scholen zijn verplicht dit aan te bieden als ouders erom vragen. Ze kunnen dit organiseren met vrijwilligers of via een kinderopvangorganisatie. De ouderbijdrage wordt vastgesteld door de school in overleg met de medezeggenschapsraad.

1.4 Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)

VVE is een verzamelnaam voor de methodische en systematische aanpak van de ontwikkeling van jonge kinderen.

Voorschoolse educatie (VE) is voor kinderen van 2 à 2,5 (afhankelijk van beleid gemeente) tot 4 jaar, bij een kinderopvangorganisatie.

Vroegschoolse educatie is voor kleuters in groep 1 en 2 van de basisschool.

Peuters met een (taal)achterstand krijgen een VE-indicatie via het consultatiebureau. Zij kunnen 16 uur per week deelnemen aan een VE-programma. Dit draagt bij aan een goede start op de basisschool. De gemeente betaalt meestal een groot deel van de kosten. Ouders betalen een inkomensafhankelijke bijdrage. Deze bijdrage verschilt per gemeente.

Er worden extra eisen gesteld aan kinderopvangorganisaties die VE aanbieden, bijvoorbeeld op gebied van opleiding van personeel, spelaanbod en kindvolgsystemen. De locatie staat als VE-aanbieder geregistreerd in het Landelijk Register Kinderopvang (LRK).

2. Wet- en regelgeving: wat moet je weten?

Iedere ondernemer in de kinderopvang moet zich houden aan de Nederlandse wet- en regelgeving.

In principe kan iedereen een kinderopvangorganisatie starten. Hiervoor is het wel verplicht om aan de wettelijke eisen te voldoen en om opgenomen te worden in het Landelijk Register Kinderopvang (LRK).

De houder van de organisatie moet voor zichzelf en het personeel een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) kunnen overleggen. Dit geldt ook voor de bestuurder van een rechtspersoonlijkheid.

Hieronder zetten we de belangrijkste wet- en regelgeving op een rij.

2.1 Wet kinderopvang

De Wet kinderopvang werd ingevoerd in 2005, als reactie op de toenemende vraag naar professionele opvang voor kinderen van werkende ouders. Daarvóór was de kinderopvang grotendeels ongereguleerd: de kwaliteit en toegankelijkheid verschilden sterk, financiering verliep via uiteenlopende regelingen (bijvoorbeeld via werkgevers of gemeenten) en er was geen uniform toezichtskader.

Met de invoering van de Wet kinderopvang:

- kregen ouders recht op kinderopvangtoeslag, als tegemoetkoming in de kosten;
- werden er kwaliteitseisen gesteld aan kinderopvangorganisaties;
- werd toezicht en handhaving landelijk geregeld.

Zo werd het voor meer ouders mogelijk om arbeid en zorg te combineren en werd de basis gelegd voor veilige, verantwoorde en ontwikkelingsgerichte opvang.

2.2 Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK)

In 2018 trad de Wet IKK in werking als aanvulling op de bestaande Wet kinderopvang. Deze wet had als doel de pedagogische kwaliteit van de opvang te verbeteren, mede op basis van nieuwe inzichten en maatschappelijke ontwikkelingen. Voorbeelden van aangescherpte eisen:

- vaste gezichten criterium voor baby's (maximaal twee vaste medewerkers);
- minimale taalvaardigheid van pedagogisch medewerkers;
- inzet van een pedagogisch beleidsmedewerker (in de praktijk ook wel pedagogisch coach genoemd).

2.3 Wet Harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk

Met deze wet – ook ingevoerd op 1 januari 2018 – werden geregistreerde peuterspeelzalen omgezet naar kinderdagverblijven. Daarmee kwam er een einde aan het onderscheid tussen beide voorzieningen. Belangrijkste gevolgen:

- peuterspeelzalen vielen voortaan onder de Wet kinderopvang en moesten aan dezelfde kwaliteitseisen voldoen;
- ze werden opgenomen in het LRK;
- ouders kregen – bij het voldoen aan de voorwaarden – recht op kinderopvangtoeslag;
- de term 'peuterspeelzaal' verdween en werd vervangen door 'peuteropvang'.

Doel van de wet was om alle voorschoolse voorzieningen financieel en inhoudelijk toegankelijker en gelijkwaardiger te maken.

2.4 Toezicht GGD

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor toezicht en handhaving in de kinderopvang. Zij geven opdracht aan de GGD om jaarlijks onaangekondigde inspecties uit te voeren bij kinderdagverblijven, buitenschoolse opvang en gastouderbureaus. Zij controleert op zes inspectiedomeinen:

- Registratie, wijzigingen en administratie
- Pedagogisch klimaat
- Personeel en groepen
- Veiligheid en gezondheid
- Accommodatie
- Ouderrecht

De GGD stelt na afloop een inspectierapport op met de bevindingen, het advies aan de gemeente en de zienswijze van de kinderopvangorganisatie. Deze rapporten zijn openbaar en te vinden in het LRK.

De Inspectie van het Onderwijs is verantwoordelijk voor het toezicht op de kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) op zowel voorscholen als vroegscholen.

2.5 Landelijk Register Kinderopvang (LRK)

Het LRK bevat alle officieel geregistreerde kinderopvangvoorzieningen. Een kinderopvangorganisatie wordt pas opgenomen in het LRK als deze is goedgekeurd door de gemeente, op basis van het advies van de GGD.

Ouders hebben alleen recht op kinderopvangtoeslag als hun kind naar een geregistreerde opvangorganisatie gaat die vermeld staat in het LRK.

2.6 Oudercommissie

Elke kinderopvangorganisatie of gastouderbureau is wettelijk verplicht een oudercommissie in te stellen. Deze commissie bestaat uit ouders van kinderen die gebruikmaken van de opvang en vertegenwoordigt alle ouders op de locatie (of in het geval van een gastouderbureau: alle ouders van de aangesloten gastouders).

Taken en rechten:

- gevraagd en ongevraagd advies geven over onderwerpen die in de Wet kinderopvang zijn vastgelegd (zoals het pedagogisch beleid of uurtarieven);
- overleg voeren met de houder, andere ouders en – indien nodig – de GGD.

Alternatieve ouderraadpleging voor kleine opvanglocaties

Als een organisatie (max. 50 kinderen) geen oudercommissie kan instellen ondanks voldoende inspanning, mag zij gebruikmaken van alternatieve ouderraadpleging (aor). Dit is geregeld in de [Wet versterking positie ouders kinderopvang](#).

[>> Klik hier voor meer informatie over oudercommissies](#)

[>> Klik hier voor meer informatie over alternatieve ouderraadpleging](#)

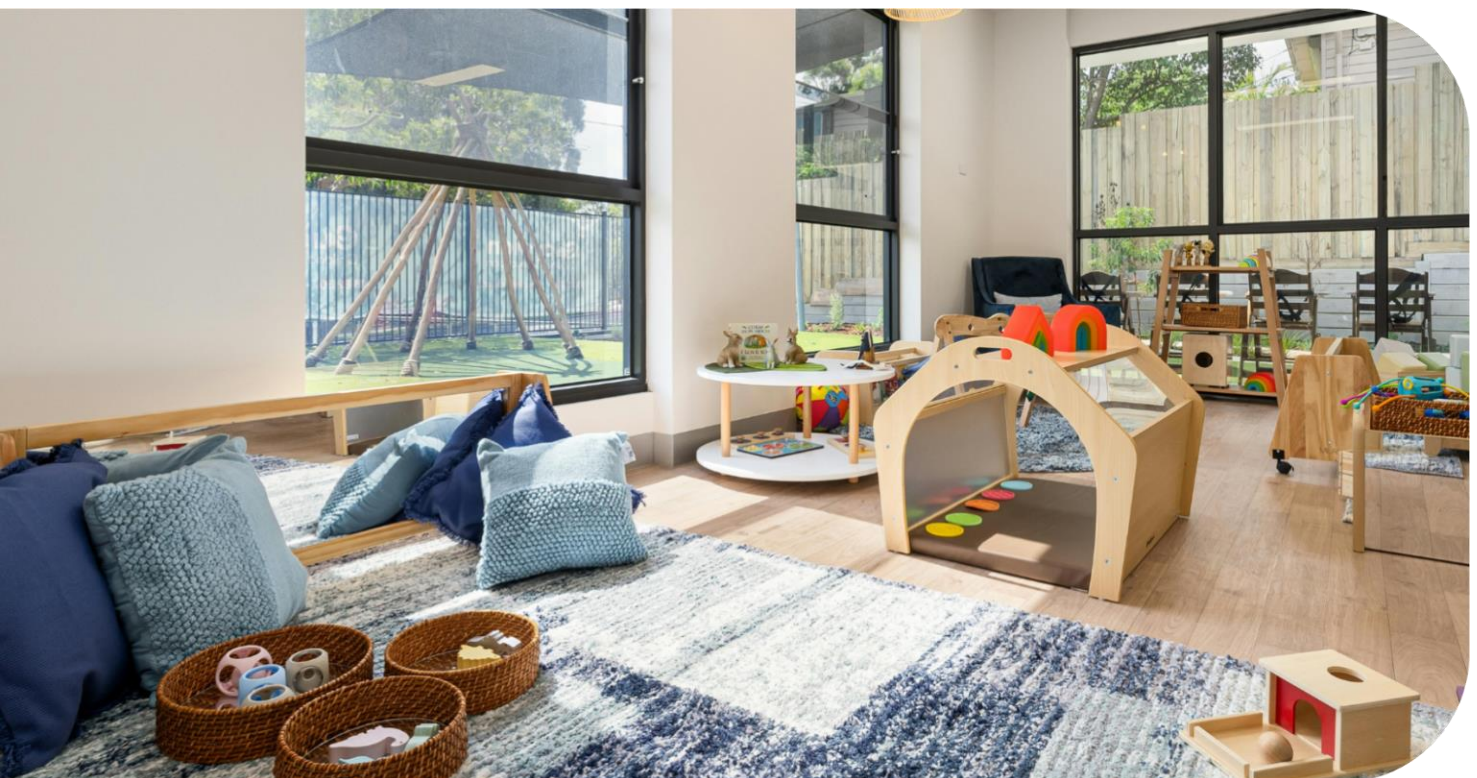
2.7 Arboret en risico-inventarisatie en – evaluatie (RI-&E)

Volgens de Arboret zijn werkgevers en werknemers gezamenlijk verantwoordelijk voor een veilige en gezonde werkomgeving. Voor kinderopvangorganisaties betekent dit dat zij verplicht zijn een actuele RI&E op te stellen, inclusief plan van aanpak.

De RI&E brengt alle (arbeidsgerelateerde) risico's binnen de organisatie in kaart en beschrijft welke maatregelen worden genomen om deze te beheersen.

2.8 BTW

Kinderopvangorganisaties zijn, net als onderwijsinstellingen, vrijgesteld van BTW. Dit betekent dat zij geen BTW in rekening mogen brengen, maar ook geen BTW kunnen terugvorderen op bijvoorbeeld investeringen of inkopen. Bij samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang kan sprake zijn van personeelsuitleen. Hierover wordt btw geheven. Deze btw is kostenverhogend, omdat beide sectoren deze niet kunnen verrekenen. Zie voor meer informatie de [Handreiking btw in de samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang - Versie 2024](#).

3. Financiering van kinderopvang

Sinds de invoering van de Wet kinderopvang in 2005 verloopt de bekostiging van kinderopvang via drie partijen: de kinderopvangorganisatie, de overheid en de ouders. Hieronder leggen we uit hoe dit in de praktijk werkt.

1. *Factuur van de kinderopvangorganisatie*

Kinderopvangorganisaties bepalen zelf hun uurtarief. Op basis daarvan sturen zij maandelijks een factuur naar de ouders. De hoogte van het factuurbedrag hangt af van het aantal opvanguren, het soort opvang (bijvoorbeeld dagopvang of buitenschoolse opvang) en het uurtarief. Ouders betalen deze factuur, meestal via automatische incasso, aan de kinderopvangorganisatie.

2. *Kinderopvangtoeslag (KOT)*

Ouders kunnen KOT aanvragen bij de Dienst Toeslagen. De toeslag is een maandelijkse bijdrage van de overheid aan de kosten van kinderopvang. Hoeveel toeslag ouders ontvangen, hangt af van hun inkomen, het aantal opvanguren en het type opvang. De toeslag vergoedt maximaal 96% van de zogenoemde maximale uurprijs. Is het uurtarief van de opvang hoger dan deze maximumprijs? Dan betalen ouders het verschil zelf.

3. *Eigen bijdrage ouders*

De kinderopvangtoeslag dekt dus niet alle kosten. Het deel dat niet vergoed wordt – bijvoorbeeld omdat het inkomen te hoog is of het uurtarief van de opvang boven de maximumprijs ligt – betalen ouders zelf. Dit is de eigen bijdrage.

Niet alle ouders hebben recht op kinderopvangtoeslag. Bijvoorbeeld als zij niet werken of studeren. In dat geval kunnen zij soms gebruikmaken van gemeentelijke regelingen. Gemeenten kunnen bijvoorbeeld opvang (deels) vergoeden voor:

Doelgroeppeuters: jonge kinderen met een risico op ontwikkelingsachterstand.

Sociaal-Medische Indicatie (SMI): kinderen waarvan de ouders vanwege medische of sociale omstandigheden tijdelijk kinderopvang nodig hebben.

Toekomst: nieuw financieringsstelsel en inkomensonafhankelijke vergoeding

Het kabinet bereidt een nieuw financieringsstelsel kinderopvang (NFKO) voor, waarin de kinderopvangtoeslag verdwijnt. In dit nieuwe systeem ontvangt de kinderopvangorganisatie de vergoeding rechtstreeks van de overheid. Ouders betalen dan alleen nog hun eigen bijdrage, plus eventuele kosten boven de maximale uurprijs.

De vergoeding wordt inkomensonafhankelijk: uiteindelijk krijgen alle werkende ouders 96% van de maximale uurprijs vergoed. Ook wel 'bijna gratis kinderopvang' genoemd. De invoering vindt stapsgewijs plaats:

- Vanaf 2026 krijgen werkende ouders met een gezamenlijk inkomen tot circa € 55.000 recht op 96% vergoeding.
- In 2027 geldt dit ook voor middeninkomens tot bijna twee keer modaal.
- In 2029, wanneer het nieuwe stelsel volledig ingaat, krijgen álle werkende ouders het maximale vergoedingspercentage van 96%.

4. Beroepskracht-kindratio (BKR)

Een belangrijk onderdeel van de wet- en regelgeving in de kinderopvang is het aantal in te zetten beroepskrachten per groep. Onder een beroepskracht wordt verstaan: een gediplomeerd pedagogisch professional. Vrijwilligers en groepshulpen tellen niet mee bij het bepalen van de inzet. Het minimale aantal benodigde beroepskrachten hangt af van het aantal aanwezige kinderen en hun leeftijd. Deze verhouding wordt de beroepskracht-kindratio (BKR) genoemd. De BKR is bedoeld om de kwaliteit en veiligheid van de opvang te waarborgen en om elk kind voldoende individuele aandacht te kunnen bieden.

De BKR verschilt per opvangsoort. Naarmate de kinderen ouder zijn, mag één beroepskracht meer kinderen opvangen. Zo mag bijvoorbeeld één pedagogisch professional in de dagopvang maximaal drie baby's (0–1 jaar) opvangen, acht peuters (2–4 jaar) of tien BSO-kinderen in de leeftijd van 4 t/m 6 jaar. De BKR geldt uitsluitend voor pedagogisch personeel en is exclusief overhead. De BKR kan eenvoudig berekend worden via [de BKR rekentool](#) van de Rijksoverheid.

4.1 BKR en bedrijfsvoering

Personeelslasten vormen de grootste kostenpost in de kinderopvang: gemiddeld 74,2% van de omzet (bron: [Sectorrapport Kinderopvang, jaarcijfers 2023](#)). Daarom is een optimale bezetting en inzet van personeel op basis van de BKR cruciaal voor het beheersen van de personeelskosten. Inefficiënte personeelsinzet kan grote gevolgen hebben voor het bedrijfsresultaat.

Een voorbeeld:

Een locatie start met een nieuwe dagopvanggroep van maximaal 16 kindplaatsen voor kinderen van 2 t/m 4 jaar. Bij de start is de groep vaak nog niet volledig gevuld, er is altijd sprake van ingroei. Volgens de rekenregels mag één beroepskracht acht kinderen opvangen. Op het moment dat acht kinderen worden opgevangen, is sprake van een optimale BKR van de eerste beroepskracht. Bij een negende kind is een tweede beroepskracht nodig. In dat geval zijn de personeelskosten relatief hoog in verhouding tot de omzet, mogelijk is sprake van een negatief bedrijfsresultaat. De opbrengst van één extra kind dekt immers niet de kosten van een extra medewerker. Zodra er meer kinderen worden opgevangen, zal het bedrijfsresultaat verbeteren. Pas bij volledige bezetting (16 kinderen) is ook de tweede beroepskracht optimaal ingezet. Zie Figuur 1 voor een illustratie.

Groep nog in opstart. Capaciteit nog niet benut, mogelijk **negatief** bedrijfsresultaat.

Optimale BKR voor één beroepskracht.

Tweede beroepskracht nodig, hoge personeelskosten in verhouding tot de omzet, mogelijk **negatief** bedrijfsresultaat.

Optimale BKR voor twee beroepskrachten.

Figuur 1

Organisaties kunnen er vanuit pedagogische overwegingen voor kiezen om meer personeel in te zetten dan wettelijk vereist. Dit kan leiden tot een hoger uurtarief. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij inclusieve opvang waar alle kinderen naar dezelfde voorziening gaan, ook kinderen met extra ondersteuningsbehoeften zoals een ontwikkelingsachterstand of een lichamelijke/verstandelijke beperking. Bij inclusieve opvang wordt gewerkt met kleinere groepen, meer en hoger gekwalificeerd personeel (niveau 4 of hbo) en/of ondersteuning vanuit jeugdzorg of andere specialismen. De extra kosten worden doorberekend in het uurtarief of gefinancierd via de Jeugdwet, gemeentelijke bijdragen of subsidies.

De BKR heeft niet alleen invloed op de rentabiliteit van een kinderopvangorganisatie, maar ook op groepsamenstelling, groeps grootte, het aanbod en de ruimtebehoefte (zie volgende hoofdstukken).

Vanuit het oogpunt van gezonde bedrijfsvoering is het gunstig als naast doorstroom van kinderen vanuit eigen baby- en dreumesgroepen, ook tweejarigen van buitenaf instromen. Vanaf die leeftijd geldt de BKR 1:8, wat ruimte biedt voor een positief bedrijfsresultaat.

4.1.1 Rekenvoorbeeld bezettingsgraad en personele inzet

Onderstaande figuren tonen vereenvoudigde winst- en verliesrekeningen van groepen met een bezetting van 100%. Huisvestingskosten en overige kosten zijn gebaseerd op gemiddelden uit het [Sectorrapport Kinderopvang 2023](#) en overal gelijk gehouden. De voorbeelden illustreren het effect van de BKR op de exploitatie.

EENVOUDIGE V&W GROEP 16 KINDEREN 0-2 JAAR		
Omzet	469.040	
Personeelskosten	422.402	90,1%
Huisvestingskosten	44.559	9,5%
Overige kosten	69.418	14,8%
Totale kosten	536.379	
RESULTAAT VOOR VPB	-67.339	-14,4%

Figuur 2: Dagopvanggroep met 16 kinderen van 0–2 jaar (100% bezetting)

EENVOUDIGE V&W GROEP 16 KINDEREN 2-4 JAAR		
Omzet	469.040	
Personeelskosten	211.201	45,0%
Huisvestingskosten	44.559	9,5%
Overige kosten	69.418	14,8%
Totale kosten	325.178	
RESULTAAT VOOR VPB	143.862	30,7%

Figuur 3: Dagopvanggroep met 16 kinderen van 2–4 jaar (100% bezetting)

EENVOUDIGE V&W GROEP BSO 20 KINDEREN 4-12 JAAR

Omzet	284.544	
Personeelskosten	120.826	42,5%
Huisvestingskosten	27.032	9,5%
Overige kosten	42.113	14,8%
Totale kosten	189.970	
RESULTAAT VOOR VPB	94.574	33,2%

Figuur 4: BSO-groep met 20 kinderen van 4–12 jaar (100% bezetting)

In de praktijk is een 100% bezetting niet haalbaar. Dit komt bijvoorbeeld omdat de leeftijdsopbouw van de kinderen niet optimaal is, de vraag naar opvang per dag verschilt en contracten door ouders tussentijds kunnen worden aangepast. Voor een gezonde exploitatie is het belangrijk om zowel op lange termijn als dagelijks te sturen op bezetting én passende personeelsinzet.

Onderstaande figuren tonen dezelfde groepen als hierboven, nu bij een bezettingsgraad van 85%. De benodigde personele inzet blijft gelijk aan die bij volledige bezetting.

EENVOUDIGE V&W GROEP 16 KINDEREN 0-2 JAAR

Omzet	398.684	
Personeelskosten	422.402	105,9%
Huisvestingskosten	37.875	9,5%
Overige kosten	59.005	14,8%
Totale kosten	519.283	
RESULTAAT VOOR VPB	-120.599	-30,2%

Figuur 5: Dagopvanggroep met 16 kinderen van 0–2 jaar (85% bezetting)

EENVOUDIGE V&W GROEP 16 KINDEREN 2-4 JAAR

Omzet	398.684	
Personeelskosten	211.201	53,0%
Huisvestingskosten	37.875	9,5%
Overige kosten	59.005	14,8%
Totale kosten	308.081	
RESULTAAT VOOR VPB	90.603	22,7%

Figuur 6: Dagopvanggroep met 16 kinderen van 2–4 jaar (85% bezetting)

EENVOUDIGE V&W GROEP BSO 20 KINDEREN 4-12 JAAR

Omzet	241.862	
Personeelskosten	120.826	50,0%
Huisvestingskosten	22.977	9,5%
Overige kosten	35.796	14,8%
Totale kosten	179.598	
RESULTAAT VOOR VPB	62.264	25,7%

Figuur 7: BSO-groep met 20 kinderen van 4–12 jaar (85% bezetting)

EENVOUDIGE V&W TOTAAL

Omzet	1.039.230	
Personeelskosten	754.429	72,6%
Huisvestingskosten	98.727	9,5%
Overige kosten	153.806	14,8%
Totale kosten	1.006.962	
RESULTAAT VOOR VPB	32.268	3,1%

Figuur 8: Het totaal van de drie groepen (85% bezetting)

Het komt voor dat het aantal aanwezige kinderen afwijkt van de geplande bezetting, bijvoorbeeld bij ziekte of ruilverzoeken. Organisaties kunnen hierop anticiperen door medewerkers flexibel in te zetten of vrij te geven. Dit voorkomt onnodige personeelskosten. Een goede kind- en personeelsplanning is essentieel voor een gezonde bedrijfsvoering. Organisaties maken hierbij vaak gebruik van planningssoftware.

5. De doelgroep en het aanbod bepalen

De keuze voor het soort opvang begint met een duidelijke visie. Op basis daarvan bepaalt de ondernemer zelf het aanbod: alleen dagopvang en/of peuteropvang, alleen buitenschoolse opvang (BSO), of een combinatie hiervan. Naast visie zijn er meerdere factoren die het uiteindelijke aanbod beïnvloeden. Denk aan:

- de ligging van de locatie;
- het bestaande opvangaanbod in de omgeving;
- demografische ontwikkelingen, zoals groei door nieuwbouw of juist krimp en vergrijzing;
- maatschappelijke en politieke veranderingen, zoals plannen voor 'bijna gratis' kinderopvang of het samengaan van kinderopvang, onderwijs en jeugdzorg.

Bij gezamenlijke huisvesting is van belang te bepalen welke voorzieningen op de lange termijn nodig zijn in de wijk. Wat is de visie op toekomstige ontwikkelingen, zoals groei of krimp van het aantal kinderen, verduurzaming en de wens om opvang inclusiever te maken.

In steden zijn de mogelijkheden voor opvang vaak anders dan in dorpen. Binnenstedelijk is er meestal minder binnen- en buitenruimte beschikbaar, en dat kan invloed hebben op het aanbod dat je kunt bieden. Als voorbeeld: inclusieve opvang vraagt vaak om meer ruimte en aangepaste kwaliteitseisen.

Als opvang en onderwijs samen een gebouw delen, moet er een goede balans zijn tussen het aantal kindplaatsen en het aantal leerlingen. Dit is belangrijk voor een soepele doorstroom én daarmee een gezonde exploitatie. Inzicht in de leeftijdsopbouw van zowel onderwijs- als opvanggroepen helpt bij het bepalen van de juiste capaciteit, het inrichten van ruimtes én om te komen tot een evenwichtige bedrijfsvoering voor de kinderopvang.

Bij het bepalen van het aanbod moet ook rekening worden gehouden met een ideale leeftijdsopbouw, waarbij de bezetting op alle groepen stabiel blijft, ook na doorstroom naar een volgende leeftijdsgroep. Als voorbeeld: startende kinderopvangorganisaties ontvangen in het begin vaak relatief veel baby's. Vier jaar later leidt dat tot een uitstroom, wat gevolgen heeft voor de exploitatie. Een evenwichtige leeftijdsopbouw is dus cruciaal voor de continuïteit.

5.1 Groepsindeling: horizontaal of verticaal

In de kinderopvang kun je bij zowel dagopvang als BSO werken met horizontale of verticale groepen. Het verschil zit in de leeftijdsopbouw van de groep. De keuze hangt onder andere af van:

- de pedagogische visie;
- de beschikbare ruimte.

In *horizontale groepen* zitten kinderen van ongeveer dezelfde leeftijd en ontwikkelfase. Voorbeelden:

- babygroep (0–1 jaar)
- dreumesgroep (1–2 jaar)
- een gecombineerde groep van baby's en dreumesen (0–2 jaar)
- peutergroep (2–4 jaar)
- BSO-groepen van 4-6 jaar, 6-8 jaar en 8+ jaar.

In *verticale groepen* zitten kinderen van verschillende leeftijden samen, bijvoorbeeld van baby tot kleuter (in geval van dagopvang).

Bij een aanbod voor 0-4 jarigen maakt het voor de exploitatie niet uit of de organisatie horizontale of verticale groepen kiest. Een combinatie van beide zorgt voor flexibiliteit in de planning en bezetting.

5.1.1 Combinatiegroepen opvang en onderwijs

Steeds vaker werken kinderopvang en onderwijs samen aan een doorgaande ontwikkellijn voor jonge kinderen. Om een soepele overgang van vierjarigen van opvang naar onderwijs te bieden, zien we in de praktijk initiatieven voor gezamenlijke peuter-/kleutergroepen in samenspraak met de gemeente.

Let op: de Wet kinderopvang stelt duidelijke regels aan groepsgrootte, de beroepskracht-kindratio (BKR) en de stamgroep(sruimte) (de vaste groep kinderen met een eigen ruimte). Daardoor is een structurele peuter-/kleutergroep op dit moment wettelijk nog niet toegestaan.

6. Huisvesting en ruimte-eisen

Zodra de gezamenlijke visie, leerlingprognoses en het aanbod van opvang (op basis van de markt- en concurrentieanalyse) in kaart zijn gebracht, volgt de volgende stap: de vertaling naar huisvesting.

6.1 Verantwoordelijkheden en regels

Voor de huisvesting van basisscholen, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs ligt de verantwoordelijkheid bij de gemeente. Deze zorgplicht geldt niet voor de kinderopvang. Al dient kinderopvang een maatschappelijk doelt, kinderopvangorganisaties zijn zelf verantwoordelijk voor het regelen van hun huisvesting.

Het is wel mogelijk dat leegstaande onderwijsruimte verhuurd wordt aan kinderopvang. Dat mag, mits het college van B&W toestemming geeft. In dat geval gelden de vorderingsrechten uit artikel 107 en 108 van de Wet Primair Onderwijs.

Meer weten over hoe je gezamenlijke huisvesting organiseert en financiert? Bekijk dan de handreiking [Organiseren en financieren van gezamenlijke huisvesting kinderopvang en onderwijs](#).

6.2 Wet- en regelgeving voor kinderopvanghuisvesting

De eisen voor huisvesting in de kinderopvang verschillen van die voor scholen. De belangrijkste regels komen uit:

- het Besluit bouwwerken leefomgeving,
- de Wet kinderopvang,
- Besluit kwaliteit kinderopvang.

Een voorbeeld: Volgens het Besluit kwaliteit kinderopvang moet de ruimte passend ingericht zijn in overeenstemming met het aantal en de leeftijd van de op te vangen kinderen. Een traditioneel klaslokaal met 25 tafels is daardoor bijvoorbeeld niet geschikt voor buitenschoolse opvang (BSO).

Naast deze wettelijke eisen zijn er ook kwaliteitscriteria die richting geven aan wat goede huisvesting is. Deze vind je in het [Kwaliteitskader Huisvesting Kinderopvang](#).

6.3 Ruimtebehoefte

De minimale speelruimte per kind in de kinderopvang is wettelijk vastgelegd in het Besluit kwaliteit kinderopvang:

- 3,5 m² binnenspeelruimte per kind
- 3 m² buitenspeelruimte per kind

Op basis van hun eigen visie kunnen kinderopvangorganisaties ervoor kiezen meer dan de minimale m² speelruimte per kind aan te houden. Het gaat bij binnenspeelruimte om netto vloeroppervlakte. Ook zou een verticale groep meer losse activiteitenplekken vragen dan een horizontale groep (Bron: Ruimten maken voor nul tot vier jaar, Ed Hoekstra en Ine van Liempd).

Maar er is méér nodig dan alleen speelruimte. Denk aan: entree, buggystalling, slaapruimten (voor dagopvang), toiletten, centrale keuken en/of pantry's in de groepsruimte, kantoor/besprekruimte, pauzeruimte voor personeel, bergruimten en ruimte voor wasmachine/droger.

Let op: controleer bij het huren van bestaande gebouwen of de bouwtekeningen (nog) overeenkomen met de werkelijke situatie. In oudere gebouwen zijn tekeningen soms achterhaald. Zo zijn er bijvoorbeeld later brandcompartimenten toegevoegd/gewijzigd.

Een peutergroep met voldoende m² voor 16 kinderen levert in potentie 23% meer omzet op dan een ruimte die geschikt is voor 13 kinderen. De extra kosten voor de grotere groep bedragen slechts 5%.

6.4 Slim omgaan met ruimte in kindcentra

Als kinderopvang en onderwijs samen in één gebouw zitten, is het slim om na te denken over efficiënt ruimtegebruik. Belangrijke vragen zijn:

- Welke ruimtes willen of kunnen kinderopvang en onderwijs delen?
- Kan er gebruik worden gemaakt van ruimten van andere gebruikers in het gebouw? Bijvoorbeeld teamkamer, wasgelegenheid, werkkast, leerpleinen, ateliers, gymzaal, peuter- en kleuterplein etc.
- Is meervoudig gebruik van ruimtes mogelijk? Bijvoorbeeld peuteropvang in de ochtend, BSO in de middag?
- Is gedeeld gebruik van materialen (zoals speelgoed of ontwikkelingsmateriaal) mogelijk, zodat er minder opslagruimte nodig is?
- Zijn er specifieke eisen aan de ruimte, zoals prikkelarm?

Door ruimtes slim te benutten, kan er een compacter gebouw gerealiseerd worden wat een positief effect heeft op de huisvestingslasten.

6.5 Binnen- en buitenruimte

De eisen voor binnen- en buitenruimte zijn uitgewerkt in het Besluit kwaliteit kinderopvang (artikelen 10 en 19). Hierin staat onder andere dat ruimtes veilig, toegankelijk en passend ingericht moeten zijn en dat er voldoende speelruimte moet zijn.

6.5.1 Dagopvang versus BSO

Voor de dagopvang gelden strengere eisen dan voor BSO. Zo moet elke stamgroep een vaste groepsruimte hebben die zich niet tot nauwelijks leent voor multifunctioneel gebruik. Ook is een aparte slaapruiimte verplicht voor kinderen tot 1,5 jaar. Dat betekent in de praktijk dat:

- dagopvang exclusieve ruimten nodig heeft,
- BSO en onderwijs vaker ruimten kunnen delen.

6.5.2 Buitenruimte

De buitenspeelruimte moet volgens de wet:

- voor kinderen tot 2 jaar direct aan het kindcentrum grenzen,
- voor kinderen vanaf 2 jaar bij voorkeur direct aan het kindcentrum grenzen, maar in ieder geval aan het gebouw waarin het kindcentrum is gevestigd,
- voor BSO-kinderen in de directe nabijheid zijn en toegankelijk en veilig bereikbaar.

Houd ook rekening met parkeerruimte. Gemeenten kunnen daar voorwaarden aan stellen, bijvoorbeeld over het aantal plekken op eigen terrein conform de CROW-normen.

6.5.3 Aanvullende veiligheidseisen

Hoewel de wet niet expliciet vermeldt dat de buitenruimte van een kinderopvang met een hek moet worden afgeschermd, is dit wel raadzaam met het oog op de veiligheid van 0-4-jarigen. In het [Kwaliteitskader Huisvesting Kinderopvang](#) staat aan welke eisen een hekwerk moet voldoen.

Kinderopvang kan gerealiseerd worden op de begane grond of een verdieping. Voor opvang en slaapruimten van 0-4-jarigen op een verdieping gelden extra eisen, o.a. voor ontruiming en maatregelen voor brandveiligheid. Dit kan kostenverhogend zijn.

7. Voorschoolse educatie en huisvesting

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het aanbieden van voldoende plaatsen voor voorschoolse educatie (VE) aan peuters die daarvoor in aanmerking komen. Dit maakt deel uit van het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (GOAB). Voor deze taak ontvangen gemeenten GOAB-middelen van het Rijk. Gemeenten bepalen zelf welk deel van deze middelen zij inzetten voor VE en op welke manier. Meer informatie hierover is te vinden in de handreiking [Bekostiging voorschoolse educatie](#).

Als het gaat om *huisvesting* maakt de wet geen onderscheid tussen kinderopvang, peuteropvang en VE. Voor het gebruik van onderwijsruimte door deze vormen van opvang is altijd sprake van verhuur. Gemeenten dragen formeel geen verantwoordelijkheid voor de huisvesting van kinderopvang, peuteropvang of VE.

Conclusie

Een toekomstbestendig kindcentrum begint met een gedeelde visie van kinderopvang, onderwijs en gemeente. Hoewel deze partijen verschillen in uitgangspunten, delen ze de ambitie om een doorlopende ontwikkellijn voor kinderen te realiseren. Dat vraagt om zorgvuldige afstemming, duidelijke afspraken en oog voor elkaars kaders en verantwoordelijkheden – met name op het gebied van wet- en regelgeving, financiering, ruimtegebruik en huisvesting.

De gemeente vervult hierbij een verbindende rol. Niet als eigenaar, maar als gesprekspartner die – vanuit haar wettelijke taken voor het onderwijs en haar verantwoordelijkheid voor voorschoolse educatie – samenwerking kan ondersteunen en faciliteren. Heldere gezamenlijke visievorming en een realistische vertaling naar exploitatie en huisvesting zijn hierbij essentieel.

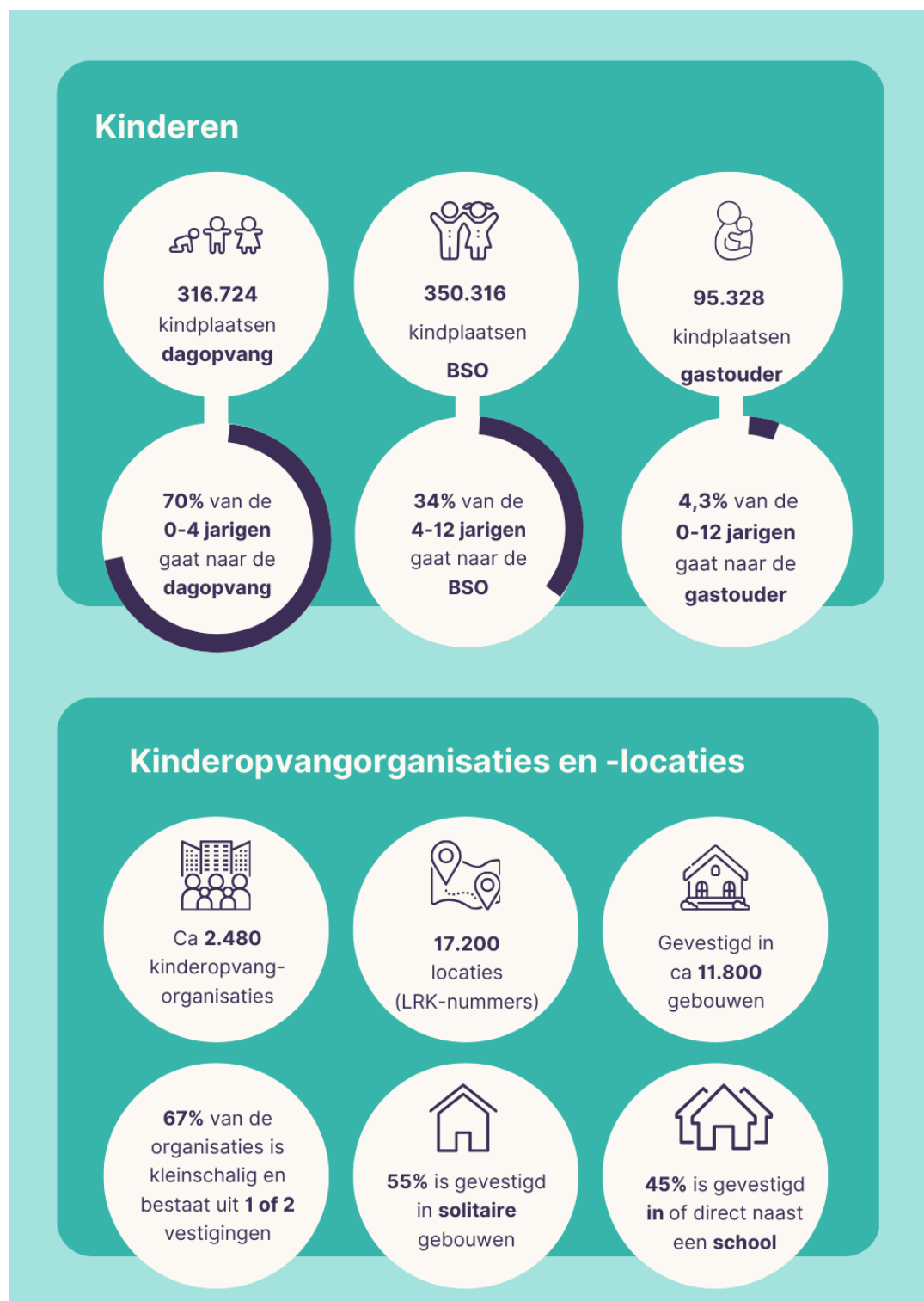
Door pedagogische, ruimtelijke en organisatorische uitgangspunten vanaf het begin met elkaar te bespreken en de juiste experts te betrekken, ontstaat een stevig fundament voor duurzame samenwerking. Juridische, financiële en kwalitatieve randvoorwaarden verschillen tussen onderwijs en opvang, wat vraagt om een integrale en zorgvuldige aanpak bij nieuwbouw, renovatie en gezamenlijke huisvesting.

Zo biedt samenwerking niet alleen kansen voor optimaal ruimtegebruik, maar vooral voor het realiseren van kindvoorzieningen waarin kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Een kindcentrum begint bij een gedeelde visie, maar wordt pas werkelijkheid als kinderopvang, onderwijs en gemeente elkaars kaders begrijpen én samen keuzes durven maken.

Bijlage 1

Uit: Sectorale Routekaart Verduurzaming Kinderopvang, januari 2025 | Inzicht in de sector

Bijlage 2: Wet- en regelgeving huisvesting

Voor de huisvesting van kinderopvang geldt de volgende wet- en regelgeving:

- Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl). Dit besluit definieert in bijlage I, onderdeel B o.a. de gebruiksfuncties bijeenkomstfunctie en onderwijsfunctie. Bij gezamenlijk gebruik van ruimten dient de ruimte te voldoen aan de gebruiksfunctie met de zwaarste eisen (Bron: [Functiewijziging in het Bbl | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](#)). Aan een bijeenkomstfunctie worden aanvullende eisen gesteld waarbij er onderscheid wordt gemaakt tussen kinderopvang met bedgebied en kinderopvang voor kinderen jonger dan 4 jaar. Dit betreft met name de brandveiligheid. Voor buitenschoolse opvang, die gericht is op kinderen in de basisschoolleeftijd en waar niet wordt geslapen, zijn de eisen voor kinderopvang hetzelfde als voor een onderwijsfunctie. Zo blijft het mogelijk deze vorm van kinderopvang in een schoolgebouw onder te brengen zonder aanvullende eisen aan het gebouw.
- [Wet kinderopvang](#), o.a. actueel veiligheids- en gezondheidsbeleid
- [Besluit Kwaliteit Kinderopvang](#)
- [Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang](#)
- [Besluit bouwwerken leefomgeving \(Bbl\)](#) (voorheen Bouwbesluit 2012)
- [Binnen- en buitenmilieu voor basisscholen en kinderopvang | RIVM](#)
- [Hygiënerichtlijn voor kinderopvang | RIVM](#)
- Arbowetgeving (arbocatalogus [Kinderopvang](#) en actueel arbobeleid, o.a. via RI&E en PvA
- [A- en B-normen | Sectororganisaties BMK en BK](#)
- [Wet Primair Onderwijs \(WPO\)](#) artikel 107 vorderingsrecht + artikel 108 verhuur en medegebruik gebouw of terrein
- [Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen 2023](#)
- [Warenwetregeling nadere eisen kinderbedden en -boxen](#)